

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Gezi Kitapları Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Student Opinions on the Use of Travel Books in Primary School 4th Grade Social Studies

Gülbeyaz ÜNLÜER¹

Makale Türü²: Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 29.08.2023

Kabul Tarihi: 22.10.2023

Atf İçin: Ünlüer, G. (2023). İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımına yönelik öğrenci görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 7(4), 1355-1377.

ÖZ: Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitaplarının kullanımına yönelik öğrenci görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma, 2022-2023 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinin bir devlet ilkokulunda yürütülmüştür. Nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışması modelinin kullanıldığı araştırma kapsamında, Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları kullanılarak etkinlikler hazırlanmış ve uygulanmıştır. Gezi kitaplarıyla yapılan öğretim uygulaması dört hafta sürmüştür. Kolay ulaşılabılır örneklem yoluyla katılımcılar belirlenmiştir. Araştırmaya 22 öğrenci katılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin yarısından fazlasının daha önce gezi kitabı okumadığı, üçte birine yakın kısmının gezi kitaplarıyla ders işleneceğini duyduğunda heyecanlandığı, üçte birinden fazlasının gezi kitapları sayesinde ülkelerle ilgili bilgisinin arttığı, yarısından fazlasının gezi kitaplarında ilginç bilgilerle karşılaştığı, yarısından fazlasının ülkelerin yaşamının hoşuna gittiği, üçte birine yakın kısmının ülkelerin simgelerinden etkilendiği, yarısından fazlasının gezi kitaplarının kullanımında sorun yaşamadığı ve büyük çoğunluğunun daha sonraki yaşamında gezi kitabı okumayı düşündüğü görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, gezi yazısı, gezi kitabı, edebi ürünler.

¹ Dr. MEB, g.unluer@hotmail.com, ORCID 0000-0003-1759-6042

² İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 18/05/2023 tarihli 76467914 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

ABSTRACT: The aim of this study is to determine student opinions on the use of travel books in the 4th grade Social Studies course in primary school. The study was conducted in a public primary school in Tepebaşı district of Eskişehir province in the spring semester of the 2022-2023 academic year. Within the scope of the research in which the case study model was used in the framework of qualitative research approach, activities were prepared and implemented using Gülten Dayıoğlu's travel books. The teaching practice with travel books lasted four weeks. Participants were identified through convenience sampling. 22 students participated in the study. The data were collected with a semi-structured interview form and analyzed by content analysis. According to the results of the research, it is seen that more than half of the students have not read travel books before, almost one third of them are excited when they hear that they will be taught using travel books, more than one third of them increase their knowledge about countries thanks to travel books, more than half of them encounter interesting information in travel books, more than half of them like the life of the countries, almost one third of them are impressed by the symbols of the countries, more than half of them do not have problems in the use of travel books and the majority of them think about reading travel books in their future life.

Key words: Social studies, travel writing, travel book, literary works.

1. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler; sosyal ve insanla ilgili bilimlerin içeriğini ve yöntemlerini kullanarak, insanın hem fiziksel çevresi hem de sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutunda disiplinlerarası bir çerçevede ele alarak, küreselleşen dünya için yaşama dair demokratik değerler edinmiş, düşünebilen ve beceri sahibi vatandaşlar yetiştirme hedefi olan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2004). Sosyal Bilgiler dersinin kendisinden beklenen bu amaçları gerçekleştirebilmesi için çeşitli öğretim yöntem, teknik ve materyallerin kullanılması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim sürecinde kullanılacak materyallerden biri de edebi ürünlerdir. 2005 ve 2018 yıllarında yayımlanan ilkökul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında edebî ürün kullanımına dikkat çekildiği görülmektedir. Bu derste efsane, destan, biyografi, anı, makale, roman, hikâye, günlük, mektup, menkıbe, masal, gezi yazısı, siyasetname, söylev, şiir ve tiyatro gibi edebî ürünlerden bahsedilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına göre sınıf öğretmenlerinin edebî ürünleri tanıma ve kazanımlara uygun olan edebi ürünleri kullanmaları beklenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Sosyal Bilgiler dersi, vatandaşlık eğitimini zenginleştirmek bağlamında edebi ürünlere yer verilen “anlatımı iyi bir öykü” olabilmelidir (Downey, 1986 akt. McGowan ve Guzzetti, 1991). Fredericks (2007), edebi ürünlere Sosyal Bilgiler derslerinde yer vermenin bu dersin amaçlarına ulaşmayı desteklediğini ifade etmektedir. Edebî ürün, öğretim sürecinde amaca uygun bir şekilde kullanıldığında öğrencilerin anlama, yorumlama, analiz yapabilme, olaylara farklı açılardan bakabilme becerilerini geliştirmektedir (Beldağ ve Aktaş, 2016). Smith (2008), zamanın kısıtlı olması, edebi ürün kullanımı hakkında yetersiz bilgi ve kaynak eksikliğinden dolayı edebi ürünlere Sosyal Bilgiler dersinde yeterince yer verilmediğini belirtmektedir. Oysaki, Öztürk ve Otluoğlu'nun (2002) yaptığı araştırmaya göre, ders aracı olarak yazılı edebi ürünlerin kullanılması, öğrencilerin konuyu daha iyi anlama, anlatma, daha rahat hatırlama, öğrendiği bilgilerle daha iyi bağ kurma, duyuşsal davranış özellikleri kazanma ve kendilerini bilişsel anlamda daha yetkin görmeye katkı sağlamaktadır. Sınıflarda edebi ürün kullanımının bu kadar olumlu etkileri varken böyle değerli bir öğretim materyalini bu derste kullanmamak büyük bir kayıp olarak nitelendirilebilir. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak edebi ürünlerden biri de gezi yazıları ya da gezi kitaplarıdır.

Bilinmeyen, uzaktaki ülkelerin bulunması ve bu ülkelerin merak edilmesiyle birlikte insanlar, yeni yerleri tanıma ihtiyacı hissetmiş ve gezi yazıları da böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur (Maden, 2008). Kültürel deneyimleri, coğrafi ve tarihi bilgileri öğrencilere aktaracak olan gezi yazıları değerli bir öğretim materyali olarak karşımıza çıkmaktadır (Şimşek, 2015). Gezi yazısı, bir yazarın gezerken kazandığı bilgilerini, görgülerini ve izlenimlerini aktardığı yazılardır (Kavcar ve Oğuzkan, 1999). Kurt, Çetin, Karayanık ve Yalçınkaya (2018) gezi yazısını; gezilen yerlerin, halkının yaşayış özelliklerinin, adet, gelenek ve göreneklerinin, doğal güzelliklerinin, tarihi yerlerinin ve başka ilginç yönlerinin edebi bir tarzda ele alındığı yazılar olarak tanımlamıştır. Gezi yazısı “seyahat” sözcüğü ile “name” sözcüğünün birleşimi ile oluşmuş, Arapça ve Farsça kökenli seyahatname sözcüğü ile aynı anlama gelmektedir (Yazıcı, 2009).

Gezi yazıları; çocukları gezi kavramıyla tanıştırmak, geziyi sağlıklı ve eğlenceli bir eylem olarak tanımlamak, çocukları diğer coğrafi konular ve kültürlerle tanıştırmak, ayrıntıları gözlemleme ve kaydetme konusunda onların zihinlerini güçlendirmek, hayal gücünü geliştirmek, imkânsız görünen gezi deneyimlerini hayal ederek eğlenmelerine izin vermek ve çocukların iletişim becerilerinin gelişimine katkıda bulunmak amacıyla yazılmaktadır (Jalali, Bagheri ve Mahmoodi, 2016). Yazar, gezdiği yerlerin coğrafyasını, tarihi ve doğal güzelliklerini, mimari yapısını, insanların dini inançlarını, yaşayış şekilleri ile kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamını gözlemleyerek okuyuculara aktarır (Kıbrıs, 2000). Gezi yazıları, gezilen yerlerin özellikleriyle ilgili bilgiyi çocuğa aktarırken hem çocuğu eğitir hem de hoşça

vakit geçirmesini sağlayarak, çocuğun çevreye, farklı kültür ve inançlara bakış açısını değiştiririr (Tekşan, Akkaya ve Çinpolat, 2019). Gezi yazılarında, coğrafyanın konusuna giren mekânı, tarihin konusuna giren zamanı, sosyolojinin konusuna giren toplumu ve antropolojinin konusuna giren kültürü görmek olanaklıdır (Kaya ve Ekici, 2015). Özellikle tarihi konuların öğretiminde öğrencide tarihi bilinç oluşması sağlanırken, derslerin daha verimli işlenmesini ve işlenen konunun somutlaştırılmasını ve böylece öğrencinin konuyu kolaylıkla öğrenmesini sağlamaktadır (Yancı ve Evcı, 2021). Çocuğu bilmediği bir dünyayla tanıştıran gezi yazıları çocuğun gözlem yapmasını sağlarken daha önce bilmediği coğrafyalarda tanımadığı insanların dünyasına götürür (Akkaya, 2021). Gezi yazıları öğrencilerde gezilen alanlara ilişkin bir merak uyandırdığından, bazı öğrencilere gezgin olma düşüncesinde cesaret verebilir (Kaya ve Ekici, 2015).

Gezi yazıları, çocuğun kültürel bir bakış açısı kazanmasını sağlar (Yalçın ve Aytaş, 2002). Bu yazıları okuyan çocuk hem genel kültürünü hem de yaşantı birikimini zenginleştirir (Kıbrıs, 2000). Okuduğu farklı kültürleri kendi kültürü ile karşılaştırarak, kendi değerlerinin farkına vararak milli bir bilinç duygusunun gelişmesi sağlanır, doğal güzellikleri öğrenir, tüm canlılara karşı saygı duyma bilinci geliştirir, çocuğun anlama, anlatma, yorumlama becerileri ile okuma kültürü oluşumuna katkıda bulunur (Tekşan vd., 2019). Aynı zamanda, kıta, okyanus, ülke gibi gezi yapılamayacak yerlere öğrencilerin okuyarak gitmelerini sağlayan gezi yazıları ile çeşitli millet ve ülkeleri tanıyan öğrencilerde demokrasinin gerektirdiği çeşitli değerlerin oluşmasına ortam hazırlanabilir (Kaya ve Ekici, 2015).

Gezi yazılarında gezilen çevreyle ilgili özellikler ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı için, okur, anlatılan yerleri yazarla birlikte geziyormuş duygusuna kapılarak o yeri zihninde hayal eder (Kurt vd., 2018). Arıcı'ya (2018) göre gezi yazıları; çocukların anlayacağı düzeyde sade ve anlaşılır olmalı, bilgiler gerçekçi olmalı, yazılarda fotoğraflar bulunmalı, tanıtılan yerler çeşitli yönleriyle tanıtılmalı, genellemelerden kaçınılmalı, çocukların yaşamlarından çok uzak olmamalı, yazılarda çocukların ilgileri dikkate alınmalı ve çocuklar kendi kültürleriyle farklı kültürleri harmanlayabilmelidir.

Dünyanın büyük bir bölümünü gezmiş, Türkiye'deki gezi yazısı türündeki boşluğu fark ederek çocuklara, yaşanılan dünyayı tanıtmak adına gezi yazıları yazan yazarlardan biri de Gülten Dayıoğlu'dur. Öğretmenken öğrencileri için nitelikli eserler bulamadığından yazmaya başladığını ifade eden Gülten Dayıoğlu, Avrupa dışında kalan diğer altı kıtayı gezerek on bir gezi kitabı yazmıştır. Dayıoğlu, 1970 yılından beri, kendini zihinsel, ruhsal ve kültürel yönden geliştirmek, bilgi ve görgüsünü arttırmak amacıyla eşiyle birlikte dünyayı gezmiş, bu gezilerden etkilenerek, onları okuyucusuyla paylaşmak için gezi sırasında aldığı notlarını kitaba dönüştürmüş, bu kitapları da özgün fotoğraflarla süslemiştir (Dayıoğlu, 2023).

Yazarın gezi kitaplarında, içerik açısından okura zengin bir malzeme sunulurken Dayıoğlu, gezi kitaplarında okurla sohbet imkânının doğurduğu diyalojik bir dil kullanmakta, okurunu kendisinin de çok eğlendiği bir maceraya çağırarak, gezi sırasında çektiği fotoğrafların çoğunda kendisi de yer almaktadır (Kılıç, 2022). Gülten Dayıoğlu, gezi kitaplarının tümünü çocukların gelişimsel özelliklerini ve ilgilerini gözönünde bulundurarak, onların anlayabileceği bir şekilde yazmış, kitaptaki konuları çocukların yaşantısıyla ilişki kurarak ele almış, verdiği bilgileri gözleme dayandırmış, gezisinden önce gideceği yerle ilgili ayrıntılı bilgiler toplayarak kitaplarında yer vermiş, gittiği yerlerdeki izlenimlerini de okuyucuya aktarmıştır (Kaya, 2023).

Öğretmen ve öğretmen adayları, Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir (Beldağ ve Aktaş, 2016). Özellikle gezi kitaplarının bu derste bilgi ve değerlerin öğretiminde, öğrencilere empati kazandırmada, eleştirel düşünmenin geliştirilmesinde ve sorun çözme becerisinin kazandırılmasında etkili olacağı dile getirilmektedir (Kaya

ve Ekici, 2015). İnsanın dünyanın her yerini gezme ihtimalinin zayıf olduğu varsayımından hareketle öğrenilenlerin öğrencilerin zihninde canlandırılması için kullanılacak gezi yazılarının yararı yadsınmamalı, özellikle Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinde gezi türünde yazılmış kitaplardan yararlanılmalıdır (Akkaya, 2021). Dayıoğlu'na ait gezi kitaplarının Sosyal Bilgiler dersinin “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarına uygun öğeleri barındırdığı göze çarpmaktadır (Kaya ve Ekici, 2015). Aynı zamanda Dayıoğlu'nun gezi kitaplarından bazıları, ortaöğretimde Sosyal Bilgiler derslerinde kaynak kitap olarak kullanılabilir tarzdadır (Dayıoğlu, 2023).

2005 yılında yayımlanan ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 6. ve 7. sınıfta gezi yazıları ile doğrudan ilişkili iki kazanım yer alırken 2018 öğretim programında sözü edilen sınıf düzeylerinde kazanım sayısının üçe çıktığı görülmekte olup, bu artışın nedeninin gezi yazılarına verilen önemin artması şeklinde yorumlanabilir (Yancı ve Evci, 2021). Ne var ki Oruç (2009) ders kitaplarında %2 ile en az gezi yazılarının edebi ürün olarak kullanıldığını belirtmektedir. Sadece 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer verilen “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanındaki “Dünyada Yaşam” konusunun işlenmesinde gezginlerin yazmış olduğu eserlerden yararlanıldığı dikkati çekmektedir (MEB, 2017).

Gezi yazıları ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; Cumhuriyetten günümüze kadar kullanılan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında seyahatnameler (Yakar, 2013), Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında seyahatnamelere yer verilme durumu (Ata, 2013), Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazılarının Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilirliği (Kaya ve Ekici, 2015), Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilirliği (Çelik, 2016), Sosyal Bilgiler ders kitaplarında seyahatnameler (Oruç ve Aygün, 2018), Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Sosyal Bilgiler dersi 5. ve 7. sınıf öğretim programındaki kazanımlara göre incelenmesi (Çelik ve Çetin, 2019), seyahatnamelerin sosyal bilimlerde kullanımı (Şirin, 2020) ve Yancı ve Evci'nin (2021), 2005 ve 2018 öğretim programlarında ve ders kitaplarında gezi yazılarına ne şekilde yer verildiğini ele alan çalışmalara rastlanmıştır. Fakat gezi yazılarının derste kullanımına yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yazarın gezi kitaplarını sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kaynak kitap olarak okuttuğunu bildirmesi (Dayıoğlu, 2023), bu çalışmada Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının tercih edilmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda çocuklar için yazılmış gezi yazısı türündeki ürünlerin kullanımının ünite kazanımlarının gerçekleştirilmesi ve alanyazına katkı getireceğinin umulmasından dolayı bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Öğrencilerin bu derste gezi kitapları kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin daha önce gezi kitabı okumalarına yönelik görüşleri nelerdir?
2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitaplarıyla işleneceğini duyduklarında hislerine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitapları ile işlenmesine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımının kendilerine olan katkısına yönelik görüşleri nelerdir?
5. Öğrencilerin gezi kitaplarında en çok hoşlarına giden ve onları en çok etkileyen şeylere yönelik görüşleri nelerdir?
6. Öğrencilerin gezi kitapları kullanımında karşılaştıkları sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?
7. Öğrencilerin daha sonraki yaşamlarında gezi kitabı okumayı düşünmelerine yönelik görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması, verilerin analizi ve araştırma etiği bölümlerine yer verilmektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

İlkokul 4.sınıf Ğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması (case study) deseni kullanılmıştır. Durum alışması, araştırmacının gerçek yaşam içerisinde gözlem, görüşme, doküman, materyal, raporlar gibi çoklu bilgi kaynakları ile ayrıntılı ve derinlemesine bilgi topladığı bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Creswell, 2016). Sosyal Bilgiler dersi ‘‘Uzaktaki Arkadaşlarım’’ nitesi gezi kitapları kullanılarak işlenmiş, Ğretim sürecinden sonra Ğrenci görüşlerinin alınması için görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği, araştırma sürecini hızlandırdığı ve pratiklik kazandırdığı için (Yıldırım ve şimşek, 2013) tercih edilmiştir. Araştırmanın alışma grubu, 2022-2023 eğitim Ğretim yılında bahar döneminde bir devlet ilkokulunda öğrenim gören 4. sınıf öğrencileridir. Araştırma sürecinde 22 Ğrenci ile görüşülmüş ve tamamının araştırma kapsamına alınmasına karar verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin belli seviyede standart ve esnek oluşu, yazmaya ve doldurmaya dayanan testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve araştırılan konuda derinlemesine bilgi sağlaması (Yıldırım ve şimşek, 2013) nedeniyle araştırmacılar tarafından çoğunlukla tercih edilmektedir. Görüşme formu hazırlanırken alanyazın taraması yapılmış, araştırmacı tarafından konuya uygun sorular oluşturulmuştur. Görüşme formu, gezi kitaplarını içeren sorulardan oluşmaktadır. Görüşme formunda yedi soru bulunmaktadır. Hazırlanan form bir sınıf eğitimi, bir sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmanların geri bildirimleriyle sorular yeniden ele alınarak kapsam geçerliği sağlanmıştır. Hazırlanan form n uygulama için iki öğrenciye uygulanmış, bu iki Ğrenci araştırma dışında bırakılmıştır. Anlaşılmayan sorular tekrar ifade edilmiş, forma son şekli verilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada gezi kitapları kullanılarak Ğretim uygulaması gerçekleştirilmiştir. ÖĞretim uygulamasından sonra gezi kitapları uygulamasına dair öğrencilerin görüşleri alınmıştır. ÖĞretim uygulaması için, Sosyal Bilgiler dersi Küresel Bağlantılar Ğrenme alanı Uzaktaki Arkadaşlarım nitesi (MEB, 2018) seçilmiş, gezi kitapları kullanılarak çeşitli etkinlikler hazırlanmıştır. Kaya ve Ekici'nin (2015) ‘‘4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ğretim programında küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan tüm

kazanımların öğrencilere kazandırılmasında gezi yazılarından yararlanılabilir” görüşü gezi kitaplarının kullanımı için bu ünitenin seçilmesinde etkili olmuştur. Ünite kazanımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Küresel Öğrenme Alanı Uzaktaki Arkadaşlarım Ünitesi Kazanımları

Kazanımlar
SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.
SB.4.7.2. Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.
SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.
SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.

Tablo 1’de yer alan “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesinin dört kazanımının gezi kitapları kullanılarak öğrencilere kazandırılması planlanmış, yazarın Avrupa dışındaki altı kıtayı temsil edebilecek şekilde gezi kitabının bulunduğu görülmüştür. Fakat yazarın Avrupa kıtasına ait herhangi bir kitabının olmayışı ve Asya kıtasına ait kitaplarında da Türk Cumhuriyetleri ile ilgili bilgilere rastlanmamış olmasından dolayı, ikinci kazanımda bu gezi kitapları kullanılmamış, diğer kazanımlarda Dayıoğlu’nun gezi kitapları kullanılmıştır. Öğretim sürecinde kullanılan gezi kitapları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Gülten Dayıoğlu’nun Gezi Kitapları

Gezi Kitapları
Mısır’a Yolculuk
Meksika’ya Yolculuk
Kenya’ya Yolculuk
Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi
Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk
Güney Pasifik Adaları’na Yolculuk
Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk
Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk
Kafdağı’nın Ardına Yolculuk
Okyanuslar Ötesine Yolculuk
Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya’ya Yolculuk

Ünitedeki üç kazanımın gezi kitapları yoluyla kazandırılması için Tablo 2’de yer alan 11 farklı gezi kitabı sınıfa tedarik edilmiştir. Öğrencilerin istedikleri kitapları seçerek okumaları istenmiştir (Görsel 1, 2). “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır” kazanımı ile ilgili etkinlikler 22-26 Mayıs 2023 tarihlerinde üç ders saatinde uygulanmıştır. Öğrencilere okudukları kitaplarda hangi ülkelerin geçtiği sorularak, bu ülkeleri atlasta ya da küre üzerinde göstermeleri istenmiş ve bu ülkelerin Türkiye’ye uzaklıkları sorulmuştur (Görsel 3). Öğrencilere “ülke bulma” oyunu oynatılmıştır. Bu oyun için;

öğrencilerden birine okuduğu kitaplardan bir ülke seçmesi ve seçtiği ülkeye ait öğrencilerin sorular sorup tahminler yapması istenir. Ülkeyi bilen öğrenci, tahtaya çıkarak yeni bir ülke sormaya hak kazanır. Kazanım değerlendirme için; ülkeler ve özelliklerinin yer aldığı eşleştirme kartları öğrencilere dağıtılarak ülkelerin özellikleri ile ülke isimlerinin eşleştirilmesi sağlanmıştır.

Görsel 1: *Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk Kitabı*

Görsel 2: *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk Kitabı*

Görsel 3: *Ülkelerin Yerini Bulma*

“Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır” kazanımı ile ilgili etkinlikler 29 Mayıs-9 Haziran 2023 tarihlerinde altı ders saatinde uygulanmıştır. Öğrencilerden okudukları gezi kitabında geçen bir ülkeyi değişik yönleriyle tanıtmaları istenmiş, diğer öğrencilerin soru sormalarına imkân sağlanmıştır (Görsel 4). Sunumda öğrencilerin tanıtacakları ülkenin tarihi ve turistik yerlerine, yemeklerine, kıyafetlerine, kutladıkları özel günlere, simgelerine, komşularına, başkentine, bayrağına vb. özelliklere değinmeleri istenmiştir. Okunan kitapla ilgili dikkat çeken yönler üzerinde tartışma ortamı yaratılmıştır. Öğrencilere okudukları kitaptaki ülkelerle Türkiye arasında benzer ve farklı yönler sorulmuştur. Ülkelere ait simgelerin yer aldığı sözcüklerden oluşan sözcük avı bulmacası yaptırılmıştır. Kazanım değerlendirme için; “Aileniz bir ülkeye gezi yapmayı planlamakta ama gidecekleri ülkeyi seçme görevini size verdi. Hangi ülkeyi seçersiniz? Neden?” sorusu öğrencilere sorularak öğrencilerden yazılı anlatımla soruyu yanıtlamaları istenmiştir. Öğrencilerin yazılarını okumaları teşvik edilmiştir.

Görsel 4: *Ülkelerle İlgili Öğrencilerin Sunumları*

“Farklı kültürlerle saygı gösterir” kazanımı ile ilgili etkinlikler 12-16 Haziran tarihlerinde üç ders saatinde uygulanmıştır. Öğrencilerin okudukları kitaplarda hoşlarına giden şeylerin resmini yapmaları istenmiştir (Görsel 5). Ülkelere ait boyama sayfaları boyattırılmıştır (Görsel 6). Ülkeler arasındaki farklılıklara saygının anlatıldığı bir kukla gösterisi düzenlenerek, öğrencilerin diğer ülkelerin kültürlerine

saygılı olmaları gerektiği üzerinde durulmuştur (Görsel 7). Kitapların sonlarındaki resimlerle ilgili öğrencilerin konuşmaları sağlanmıştır (Görsel 8). Kitap resimlerindeki çocuk yaşantıları ile kendi yaşantılarını karşılaştırmaları istenmiştir. Kazanım değerlendirme için; bir ülkenin farklı kültürel özelliklerinin yer aldığı bir metin verilmiş, metinde eksik bırakılan sözcüklerin doldurulması istenmiştir.

Görsel 5: Ülkelerle İlgili Öğrenciler Tarafından Çizilen Resimler

Görsel 6: Ülkelerle İlgili Öğrencilerin Boyama Sayfaları

Görsel 7: Ülkelerle İlgili Öğrencilerin Kukla Gösterisi **Görsel 8: Kitap Resimleri**

Gezi kitapları kullanılarak yapılan öğretim uygulamasından sonra öğrenci görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerle yapılan görüşmeler ortalama 20 dakika sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verilerin belirli kavram ve temalar altında bir araya getirilerek, düzenlenip yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Toplanan veriler okunarak kodlamalar oluşturulmuştur. Görüşme kodlama anahtarına uzman ve araştırmacı tarafından birbirinden etkilenmeden bütün sorular için işaretlemeler yapılmıştır. Öğrenciler bazı sorulara birden fazla görüş bildirmişlerdir. Araştırmacı ve uzmanın aynı temayı işaretlemesiyle ya da hiçbir temayı işaretlememesiyle, bu durum “görüş birliği”, uzman ve araştırmacının farklı temalar işaretlemesiyle, bu durum “görüş ayrılığı” şeklinde kabul edilmiştir. “Görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilerek, Miles ve Huberman (1994)’ın (Güvenirlilik = Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) × 100) biçiminde olan güvenirlilik formülü ile araştırmanın güvenirliliğine bakılmıştır.

37 kod üzerinde görüş birliği, 3 kod üzerinde ise görüş ayrılığı işaretlemesi yapılmıştır. Bu durumda; $Güvenirlilik = 37 \div (37+3) \times 100 = \%92.25$ olarak bulunmuştur. Bulunan bu sonuçla, araştırmanın güvenilir olduğu görülmüştür. Daha sonra, veriler sayısallaştırılmış, frekans ve yüzdeleri bulunmuş ve tablolarda gösterilmiştir. Öğrenci görüşleri doğrudan alıntı şeklinde veriler yorumlanmıştır. Doğrudan alıntılarda öğrencilerin isimleri kullanılmayıp, katılımcının kısaltması olan K1, K2, K3 biçiminde kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar sonucunda temalar belirlenmiştir.

2.6. Araştırma Etiği

Araştırmanın verileri toplanmadan, öncelikli olarak Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 18.05.2023 tarihli 76467914 sayılı kararı ile izin alınmıştır. Araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Uygulama yapılacak sınıfın öğrencileri ve velileri uygulamanın içeriğiyle ilgili bilgilendirilmiştir ve gönüllü katılımcılarla araştırma gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerin gezi kitaplarına yönelik görüşlerinden oluşturulan bulgular ile doğrudan alıntılara yer verilmektedir.

Öğrencilere birinci araştırma sorusu olan “Daha önce hiç gezi kitabı okudunuz mu?” sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Daha Önce Gezi Kitabı Okumalarına İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Okumadım	12 (K2, K4, K6, K9, K10, K14, K15, K16, K18, K19, K20, K21)	54.54
Okudum	10 (K1, K3, K5, K7, K8, K11, K12, K13, K17, K22)	45.45
Görüşler Toplamı	22	100

Tablo 3'e göre; öğrencilerin %54.54'ü daha önce gezi kitabı okumadığını, %45.45'i daha önce gezi kitabı okuduğunu belirtmektedir. Görüşler incelendiğinde öğrencilerin yarısına yakınının daha önce gezi kitabı okuduğu, yarısından fazlasının da daha önce gezi kitabı okumadığı söylenebilir. Bu oranın yarı yarıya olması öğrencilerin daha önce gezi kitaplarıyla karşılaşmış ve bu kitapların farkında olmaları açısından sevindiricidir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

“Daha önce gezi kitabı okumadım” biçiminde yanıtlayan öğrencilerden K20 “*Çok kitap okuyorum ama hiç böyle gezilerin anlatıldığı kitapları okumadım*”, biçiminde yanıt verirken, “Daha önce gezi kitabı okudum” biçiminde yanıt veren öğrencilerden K5 “*evet okudum...80 Günde Devri Alemi okumuştum...*” biçiminde yanıt vermiştir.

Öğrencilere ikinci araştırma sorusu olan “Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitaplarıyla işleneceğini duyduğunuzda aklınızdan neler geçti?” sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Gezi Kitaplarıyla İşleneceğini Duyduklarında Hislerine İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Heyecanlandım	8 (K5, K7, K10, K13, K14, K19, K21, K22)	30.76
Zorlanacağımı düşündüm	6 (K9, K12, K14, K15, K16, K17)	23.07
Yeni bilgiler öğreneceğimi düşündüm	5 (K1, K2, K4, K13, K20)	19.23
Kaygılandım	3 (K8, K11, K16)	11.53
Mutlu oldum	3 (K1, K3, K6)	11.53
Merak ettim	1 (K18)	3.84
Görüşler Toplamı	26	100

Tablo 4'e göre, Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitaplarıyla işleneceğini duyduklarında hislerine ilişkin olarak öğrencilerin %30.76'sı “duyduğumda heyecanlandım”, %23.07'si “duyduğumda zorlanacağımı düşündüm” biçiminde görüş bildirmiştir. Görüşler incelendiğinde öğrencilerin derste farklı bir uygulama denenmesinin onları heyecanlandığı söylenebilirken, zorlanacaklarını düşünmeleri de daha önce derslerde bu tür gezi kitaplarının kullanılmamasından kaynaklı olarak tedirgin olmuş olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitaplarıyla işleneceğini duyduklarında hislerine ilişkin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

“Duyduğumda heyecanlandım” biçiminde görüş belirten öğrencilerden K13 “*Baya heyecanlandım...Güzel geçeceğini düşündüm*” biçiminde yanıt verirken, “duyduğumda zorlanacağımı

düşündüm” biçiminde görüş belirten öğrencilerden K17 “*Yapamam diye korktum, okuyamam, bitiremem kitabı diye ama çok güzel şeyler öğrendik*” biçiminde görüş bildirmiştir.

Öğrencilere üçüncü araştırma sorusu olan “Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitaplarının kullanımıyla ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinin Gezi Kitapları ile İşlenmesiyle İlgili Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Gezi kitaplarında ilginç bilgiler vardı	12 (K1, K2, K4, K6, K7, K8, K10, K12, K14, K16, K17, K18)	57.14
Gezi kitapları eğlenceliydi	5 (K3, K10, K12, K16, K21)	23.80
Gezi kitapları öğreticiydi	2 (K5, K20)	9.52
Gezi kitaplarında kültürel öğeler vardı	2 (K19, K22)	9.52
Görüşler Toplamı	21	100

Tablo 5’e göre, öğrencilerin %57.14’ünün “gezi kitaplarında ilginç bilgiler vardı”, %23.80’inin “gezi kitapları eğlenceliydi” yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin bu derste gezi kitaplarının kullanımına yönelik görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

“Gezi kitaplarında ilginç bilgiler vardı” biçiminde görüş belirten öğrencilerden K19 “*Okuduğum kitapta çok değişik şeyler vardı, ilginç bilgiler çoktu, bu kitapları okuduktan sonra ülkelerle ilgili bir sürü şey öğrendim.*” biçiminde görüş bildirirken, “gezi kitapları eğlenceliydi” biçiminde görüş bildiren öğrencilerden K3 “*Hem eğlenceli oluyor hem de akılda kalıcı oluyor*” biçiminde görüş bildirmiştir.

Öğrencilere dördüncü araştırma sorusu olan “Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımının size katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Katkı sağladıysa bu katkıları söyler misiniz?” sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Gezi Kitapları Kullanımının Kendilerine Olan Katkısına İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Ülkelerle ilgili bilgim arttı	11 (K1, K2, K3, K5, K7, K13, K14, K15, K17, K18, K19)	36.66
Kitap okumamı sağladı	6 (K2, K4, K6, K11, K15, K21)	20.00
Öğrenmem kalıcı oldu	4 (K3, K8, K9, K12)	13.33
Derse katılmamı sağladı	3	10.00

(K9, K20, K22)		
Ülkelere merakım arttı	2 (K5, K18)	6.66
Hayal gücüm gelişti	2 (K19, K22)	6.66
Okumam gelişti	1 (K10)	3.33
Anlamam gelişti	1 (K11)	3.33
Kitapları sevmemi sağladı	1 (K1)	3.33
Görüşler Toplamı	30	100

Tablo 6'ya göre, öğrencilerin %36.66'sının "ülkelerle ilgili bilgim arttı", %20.00'sinin "daha fazla kitap okumamı sağladı" yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımının kendilerine olan katkısına ilişkin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

"Ülkelerle ilgili bilgim arttı" biçiminde görüş belirten öğrencilerden K1 "*Ülkelerin ünlü yemeklerini, ünlü yerlerini, yöresel kıyafetlerini, bayraklarını, şehirlerini öğrendim.*" biçiminde görüş bildirirken, "daha fazla kitap okumamı sağladı" biçiminde görüş bildiren öğrencilerden K4 "*Hem daha fazla kitap okumamı sağladı hem de öğrenmemi...*" biçiminde görüş bildirmiştir.

Öğrencilere beşinci araştırma sorusu olan "Okuduğun gezi kitaplarında en çok hoşuna giden ve seni en çok etkileyen neler oldu?" sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 7 ve 8'de yer verilmiştir.

Tablo 7: Öğrencilerin Gezi Kitaplarında En Çok Hoşlarına Giden Şeylere İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Ülkelerin yaşamı	6 (K11, K12, K14, K18, K20, K22)	54.54
Ülkelerin yemekleri	2 (K1, K13)	18.18
Ülkelerin yöresel kıyafetleri	1 (K1)	9.09
Ülkelerdeki şehirlerin isimleri	1 (K2)	9.09
Ülkede meydana gelen doğal olaylar	1 (K3)	9.09
Görüşler Toplamı	11	100

Tablo 7'ye göre, öğrencilerin %54.54'ünün okudukları kitaplarda “ülkelerin yaşamının hoşuna gittiği”, %18.18'inin “ülkelerin yemeklerinin hoşuna gittiği” görülmektedir. Öğrencilerin gezi kitaplarında en çok hoşlarına giden şeylere ilişkin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

“Ülkelerin yaşamı” biçiminde görüş belirten öğrencilerden K22 “Okuduğum kitapta Tayland'daki insanların selamlaşması hoşuma gitti. Avuçlarını birleştirip göğüslerine dayıyorlar, büyükler selamlanırken ellerini başa kaldırıyorlar, erkekler “tak”, kadınlar “ta” sesi çıkararak selamlaşıyorlar...” biçiminde görüş bildirirken, “Ülkelerin yemekleri” biçiminde görüş bildiren öğrencilerden K13 “Mesela Japonya'nın yemekleri hoşuma gitti...” biçiminde görüş bildirmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerin Gezi Kitaplarında Onları En Çok Etkileyen Şeylere İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Ülkelerin simgeleri	4 (K6, K9, K17, K22)	28.57
Ülkelerin inançları	3 (K9, K10, K21)	21.42
Singapur'daki projeler	2 (K8, K20)	14.28
Kenya'daki fakirlik	2 (K8, K19)	14.28
Amerika'daki soygunlar	1 (K7)	7.14
Etkileyen şey olmadı	2 (K4, K15)	14.28
Görüşler Toplamı	14	100

Tablo 8'e göre, öğrencilerin %28.57'sinin “ülkelerin simgelerinden etkilendiği” görülmektedir. Öğrencilerin gezi kitaplarında onları en çok etkileyen şeylere ilişkin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

“Ülkelerin simgeleri” biçiminde görüş belirten öğrencilerden K6 “Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk kitabında Avustralya'da 36 milyon kangurunun olduğu ve bu kangurulardan yararlanılarak ana kucağının yapıldığı beni çok etkiledi” biçiminde görüş bildirerek bir ülkeye ait bir simgeden bahsetmiştir.

Öğrencilere altıncı araştırma sorusu olan “Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımında sorunlarla karşılaştınız mı?” sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Gezi Kitapları Kullanımındaki Sorunlara İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Sorunla karşılaşmadım	14 (K1, K2, K3, K4, K6, K7, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18)	63.63
Resimler azdı	3 (K11, K20, K21)	13.63
Kitapta sözcükler hatalı yazılmıştı	2 (K8, K9)	9.09
Merak ettiğim bazı bilgileri bulamadım	2 (K5, K22)	9.09
Bazı resimler siyah-beyazdı	1 (K19)	4.54
Görüşler Toplamı	22	100

Tablo 9'a göre, öğrencilerin %63.63'ünün "sorunla karşılaşmadım", %13.63'ünün "resimler azdı" yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Görüşler incelendiğinde öğrencilerin dersin gezi kitaplarıyla işleneceği duyduklarında yaşadıkları kaygı ve tedirginliğin yersiz olduğu, bu soruda verdikleri sorunla karşılaşmadım yanıtından sonra görülmektedir. Öğrencilerin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

"Sorunla karşılaşmadım" biçiminde görüş belirten öğrencilerden K7 "*hiç karşılaşmadım, bana çok iyi geldi...*" biçiminde görüş bildirirken, "kitaptaki resimler azdı" biçiminde görüş bildiren öğrencilerden K21 "*Kitaptaki resimler bana biraz az geldi, daha çok resimleri olsaydı daha güzel olurdu bence*" biçiminde görüş bildirmiştir.

Öğrencilere yedinci araştırma sorusu olan "Bundan sonraki yaşamınızda gezi kitapları okumayı düşünür müsünüz?" sorusu sorulmuş, bu soruya ait yanıtlara Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin Daha Sonraki Yaşamlarında Gezi Kitapları Okumayı Düşünmelerine İlişkin Görüşleri

Kodlar	Frekans	Yüzde
Okumayı düşünürüm	21 (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K22)	95.45
Kararsızım	1 (K16)	4.54
Görüşler Toplamı	22	100

Tablo 10'a göre, öğrencilerin %95.45'i "okumayı düşünürüm" yönünde görüş bildirmiştir. Bu durum öğrenciler tarafından gezi kitaplarının kabul gördüğü biçiminde yorumlanabilir. Öğrencilerin daha sonraki yaşamlarında gezi kitapları okumayı düşünmelerine ilişkin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıdaki şekildedir:

"Okumayı düşünürüm" yönünde görüş bildiren öğrencilerden K10 "*Evet okumayı düşünürüm çünkü araştırınca ve okuyunca daha iyi oluyor...*" biçiminde görüş bildirmiştir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımına ilişkin görüşlerinin belirlendiği bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımına yönelik görüşleri kapsamında; öğrencilerin daha önce gezi kitabı okumalarına ilişkin olarak %54.54'ünün daha önce gezi kitabı okumadığı, %45.45'inin daha önce gezi kitabı okuduğu görülmektedir. Bu oranın %45.45 gibi yarıya yakın bir oranda olması öğrencilerin daha önce gezi kitaplarıyla karşılaşmış olmaları ve bu kitapların farkında olmaları açısından sevindiricidir. Ama %54.54 gibi yarıdan fazla bir oranın da daha önce gezi kitaplarıyla karşılaşmamış olmaları da üzücü olarak yorumlanabilir. Araştırmanın bu sonucu, Öztürk'ün (2004) “öğrencilerin %76.30'u gezi gözlem yöntemiyle eğitim öğretim yapmadıklarını, %12.80'i nadiren bu yöntemle eğitim öğretim yaptıklarını bildirmişler” ifadesine dayanarak “gezi-gözlem yapılarak kazanılamayan bilgiler, konuya uygun olan gezi yazıları ile kazandırılmaya çalışılmalı” önerisi ile Oruç'un (2009) “ders kitaplarında %2 ile en az gezi yazıları edebi ürün olarak kullanılmıştır” sonucu, Kaymakçı'nın (2013) “4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında anı, hikâye, biyografi ve özdeyişin çoğunlukla yer aldığı, buna karşın gezi yazısı da dahil diğer edebi ürünlerin ders kitaplarında daha az yer aldığı görülmektedir” sonucu ile paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitaplarıyla işleneceği ile ilgili hislerine ilişkin olarak %30.76'sı “duyduğumda heyecanlandım”, %23.07'si “duyduğumda zorlanacağımı düşündüm” biçiminde görüş bildirdikleri görülmektedir. Görüşler incelendiğinde öğrencilerin derste farklı bir uygulama denenmesinin onları heyecanlandığı söylenebilirken, zorlanacaklarını düşünmeleri de daha önce derslerde bu tür gezi kitaplarının kullanılmamasından kaynaklı olarak tedirgin olmuş olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Araştırmanın bu sonucu, Otluoğlu'nun (2001) “edebi ürünlerin kullanılması öğrencilerin duyuşsal kazanımlarında anlamlı derecede fark yaratırken, bilişsel kazanımlarında etkili olmamıştır” sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin gezi kitapları ile işlenmesiyle ilgili olarak öğrencilerin %57.14'ünün “gezi kitaplarında ilginç bilgiler vardı”, %23.80'inin “gezi kitapları eğlenceliydi” yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, Beldağ ve Aktaş'ın (2016) “öğretmenler, konunun kavranmasına katkı getiren ve dersin eğlenceli hale dönüştürülmesini sağlayan edebî ürünleri kullanmayı tercih etmişlerdir” sonucuyla ve Sömen'in (2021) “hem sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hem de araştırmaya katılan 6. sınıf öğrencilerinin edebi ürünlerin kullanımının derse katılımı artırmada çok yardımcı olduğu ve eğlenceli bir öğretme öğrenme ortamı sağladığı görüşünde olduklarını göstermiştir” sonucuyla örtüşmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitapları kullanımının katkılarına ilişkin olarak öğrencilerin %36.66'sının “ülkelerle ilgili bilgim arttı”, %20.00'sinin “daha fazla kitap okumamı sağladı” yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, Tekgöz'ün (2005) “edebi ürünler öğrencilerin derse olan ilgisini artırmış ve okuma alışkanlığını etkilemiştir” sonucu, Yeşilbursa ve Sabancı'nın (2015) “sosyal bilgiler öğretmen adayları, edebi ürünlerin kalıcı öğrenmeleri sağlayabileceğini, derslerde dikkat ve ilgi çekme için kullanılabilirliğini, dersin edebi ürünlerle eğlenceli olacağını, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırarak eğitim öğretimi zenginleştireceğini belirtmişlerdir” sonucu ve Beldağ ve Aktaş'ın (2016) “öğretmen adayları ve öğretmenler edebî ürünlerin derste motivasyonu artırdığı, kalıcı öğrenmeyi sağladığı ve dersin kazanımlarının gerçekleştirilmesinde yardımcı olduğundan bu ürünleri Sosyal Bilgiler öğretiminde tercih ettikleri görülmektedir” sonucuyla örtüşmektedir.

Öğrencilerin gezi kitaplarında en çok hoşlarına giden ve onları en çok etkileyen şeylere ilişkin olarak %54.54'ünün "ülkelerin yaşamının hoşuna gittiği", %18.18'inin "ülkelerin yemeklerinin hoşuna gittiği", onları en çok etkileyen şeylere ilişkin olarak da %28.57'sinin "ülkelerin simgelerinden etkilendiği" görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, Çelik ve Çetin'in (2019) "öğretmen adaylarının genel olarak gezi yazılarının öğrenme üzerinde olumlu etkisi olduğu düşüncesinde oldukları tespit edilmiştir" sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde gezi kitaplarının kullanımındaki sorunlara ilişkin olarak %63.63'ünün "sorunla karşılaşmadım", %13.63'ünün "gezi kitaplarında resimler azdı" yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Görüşler incelendiğinde öğrencilerin dersin gezi kitaplarıyla işleneceği duyduklarında yaşadıkları kaygı ve tedirginliğin yersiz olduğu, bu soruya verdikleri sorunla karşılaşmadım yanıtından sonra görülmektedir. Bu sonuç, Akkaya'nın (2021) "Gülten Dayıoğlu gezi kitaplarında anlattığı yerlere ve kişilere ait resimlere yer vermesine karşılık, bu resimlerin az olduğu, resimlerin anlatılan olayın yanında değil, kitabın sonunda yer aldığı görülmüştür" sonucuyla örtüşmektedir. Öğrencilerin %4.54'ünün belirttiği "kitaptaki resimler siyah-beyazdı" sonucu, Akkaya'nın (2021) "gezi kitaplarındaki resimler siyah-beyaz resimlerden oluşmakta, bu kitaplardaki resimlerin renkli olması çocukların anlatılan yerleri daha iyi görmelerine imkân sağlayabilir" sonucuyla örtüşmektedir.

Öğrencilerin daha sonraki yaşamlarında gezi kitapları okumayı düşünmelerine ilişkin olarak %95.45'i "gezi kitabı okumayı düşünürüm" yönünde görüş bildirmiştir. Bu durum öğrenciler tarafından gezi kitaplarının kabul gördüğü biçiminde yorumlanabilir. Araştırmanın bu sonucu; İbret, Karasu, Avcı, Karabıyık, Güleş ve Demirci'nin (2017) "öğretmenler Sosyal bilgiler dersinde en fazla roman, anı, şiir, gezi yazısı, fıkra, söylev/nutuk ve atasözlerini değer öğretiminde kullanmış olup, öğretmenlerin öğrencilerin ilgisini çekmede, konuları pekiştirmede ve kalıcılığın sağlanmasında edebi ürünler etkili olmuştur" sonucuyla örtüşmektedir.

Tüm bu sonuçlara dayalı olarak; öğrencilerin yarısından fazlasının daha önce gezi kitabı okumadığı, yarısına yakın bir kısmının daha önce gezi kitapları ile karşılaşmış olduğu, üçte bire yakın kısmının gezi kitaplarıyla ders işleneceğini duyduğunda heyecanlandığı, üçte birinden fazlasının gezi kitapları sayesinde ülkelerle ilgili bilgisinin arttığı, yarısından fazlasının gezi kitaplarında ilginç bilgilerle karşılaştığı, yarısından fazlasının ülkelerin yaşamının hoşuna gittiği, üçte bire yakın kısmının ülkelerin simgelerinden etkilendiği, yarısından fazla bir kısmının gezi kitaplarının kullanımında sorun yaşamadığı ve büyük çoğunluğunun da bundan sonraki yaşamında gezi kitabı okumayı düşündüğü görülmektedir.

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Gezi kitapları sınıf öğretmenlerine hizmetiçi eğitimlerde, öğretmen adaylarına lisans eğitimleri süresince tanıtılabilir.
- Öğrencilerin gezi yazılarına dikkatini çekmek için ilkökul ders kitaplarında gezi yazılarından alıntılara yer verilebilir.
- İlkokul düzeyinde kullanılacak gezi kitaplarının sayısı artırılabilir.
- İlkokul 4. sınıf düzeyinde sunulan Sosyal Bilgiler dersinin diğer ünitelerinde de kullanılacak özellikle Türkiye'nin tarihi ve turistik yerlerini anlatan gezi kitaplarının sayısı artırılabilir.
- Gezi yazılarının derslerde kullanımı ile ilgili deneysel ya da uygulamalı akademik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Çalışma tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Akkaya, S. E. (2021). *Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılmış gezi kitapları üzerine bir değerlendirme*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Arıcı, A.F. (2018). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ata, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve seyahatnameler: “Çocuklar, ninelerimiz ve dedelerimiz çok yardımseverdi”. *Türk Yurdu Dergisi*, 30, 164-166.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımı: nitel bir çalışma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 953-981.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, A. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğretiminde Evliya Çelebi seyahatnamesinin kullanımı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, A. ve Çetin, T. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretiminde Evliya Çelebi seyahatnamesinin kullanımı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2336-2359, <https://doi.org/10.33206/mjss.518282>
- Dayıoğlu, G. (2010). *Hindistan'a yolculuk ve Nepal gezisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2014). *Gizemli buzullar kıtası Antartika'ya ve Patagonya'ya yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2015). *Kenya'ya yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2017). *Meksika'ya yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2018). *Mısır'a yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2019a). *Bambaşka bir ülke Amerika'ya yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2019b). *Güney Pasifik Adaları'na yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2020a). *Efsaneler ülkesi Çin'e yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2020b). *Kangurular ülkesi Avustralya'ya yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2021). *Kafdağı'nın ardına yolculuk*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2022). *Okyanuslar ötesine yolculuk*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2023). <https://www.gultendayioglu.com/hakkinda> adresinden edinilmiştir.
- Doğanay, A. (2004). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (s. 16-44) içinde. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Fredericks, A. D. (2007). *Much more social studies through children's literature: A collaborative approach*. Westport, CT: Teacher Ideas Press.
- Jalali, M., Bagheri, M. ve Mahmoodi, M. (2016). Travel writing in children and adolescent's literature in Iran, *Advances in Language and Literary Studies*, 7, 2. ISSN: 2203-47147.
- İbret, B., Karasu Avcı, E., Karabıyık, Ş., Güleş, M., ve Demirci, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlerin öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 104-124.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı çocuk edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kavcar, C. ve Oğuzkan, F. (1999). *Örnek edebî metinlerle yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, G. N. (2023). Çocuklara farklı coğrafyalara tanıtan bir yazar: Gülten Dayıoğlu. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 1(1), 65-84, <https://doi.org/10.29329/mdag.2023.530.5>
- Kaya, E. ve Ekici, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde gezi yazılarından yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazıları örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 87-114.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlük ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 230-255.

- Kılıç, M. M. (2022, Ekim). Keşfedilmeyi bekleyen coğrafyalar: Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazarlığı. *4 rd International Young Researchers Student Congress*, Burdur.
- Kurt, H., Çetin, G., Karayanık, S. ve Yalçınkaya, Ö. (2018). *Edebiyat konu anlatımı*. İstanbul: Yayın Denizi Yayınları.
- Maden, S. (2008). Türk edebiyatında seyahatnameler ve gezi yazıları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(37), 147-157.
- MEB (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
- MEB (2017). *İlkokul 4 sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Saray Matbaacılık.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı
- McGovan, T. ve Guzzetti, B. (1991). Promoting social studies understanding through literature-based instruction. *Social Studies*, 82 (1), 16-22, (A, Doğanay, Çeviri).
- Miles, M.B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. International educational and professional publisher. Thousand Oaks London New Delhi: SAGE.
- Oruç, Ş. (2009). Sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitaplarında edebi ürünler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (2), 9-24.
- Oruç, Ş. ve Aygün, M. (2018). Sosyal bilgiler ders kitaplarında seyahatnameler, *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 1 (1), 46-57. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/587799>.
- Otluoğlu, R. (2001). *İlköğretim okulu 5. Sınıf sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, Ç. (2004). Ortaöğretim coğrafya öğretmenlerinin öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilme yeterlilikleri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(2),75-83.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(15), 173-182.
- Smith, K. (2008). *Using literature in the social studies classroom and cross curricular teaching at the high school level*, (Education and Human Development Master's Theses). State of New York College.
- Sömen, T. (2021). Using literary materials in teaching social studies. *International Online Journal of Education and Teaching*, 8(1), 61-75.
- Şimşek, A. (2015). *Sosyal bilgiler derslerinde bir öğretim materyali olarak edebi ürünler*. Safran, M. (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi. (s.390-409) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Şirin, İ. (2020). Seyahatnamelerin sosyal bilimlerde kullanım değeri: Seyahatname metodolojisi geliştiriminin zorunluluğu, *Türk Yurdu Dergisi*, 30, 53-58. Erişim Adresi: <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=760>.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tekşan, K., Akkaya, S. E. ve Çinpolat, E. (2019). Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları üzerine bir değerlendirme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 368-383.
- Yakar, H. (2013). *Cumhuriyetten günümüze uygulanmış olan ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarında seyahatnamelerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yalçın A. ve Aytaş G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yancı, Ü. ve Evcı, N. (2021). 2005-2018 Sosyal bilgiler öğretim programları ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan seyahatnamelerin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(1), 371-391.
- Yazıcı, H. (2009). *Seyahatname*, İslam Ansiklopedisi (Cilt 37, ss. 9-11) İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yeşilbursa, C. C. ve Sabancı, O. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanımına yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 19-33. Erşim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181507>.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Social studies is a field of study that deals with the interaction of human beings with their physical and social environment with an interdisciplinary approach by using the content and methods of social and human-related sciences, and aims to raise democratic citizens who are able to think, have skills and are equipped with basic democratic values related to life in a globalizing world. In order for the social studies course to realize these expected goals, various teaching methods, techniques and materials should be used. One of the materials that can be used is literary works. The Social Studies Curriculum (2005) draws attention to the use of literary works. In this course, memoir, biography, saga, legend, travel writing, diary, story, article, fairy tale, letter, myth, novel, political essay, discourse, poetry and theater types of literary works are mentioned. According to the Social Studies Curriculum, teachers are expected to recognize literary works and use literary works that are appropriate for the learning outcomes (MoNE, 2005). One of the literary works that can be used in the Social Studies course is travel writing or travel books.

The writings in which an author conveys the information, manners and impressions he/she has gained from the places he/she has seen and examined by traveling are called travel writing (Kavcar & Oğuzkan, 1999). Travel essays are written to introduce children to the concept of travel, to define travel as a healthy and fun activity, to introduce children to other geographical locations and cultures, to strengthen their minds in observing and recording details, to develop imagination, to allow them to have fun imagining seemingly impossible travel experiences, and to contribute to the development of children's communication skills (Jalali, Bagheri, & Mahmoodi, 2016). Travel writings enrich the child's general culture and experience, enable him/her to compare different cultures with his/her own culture, create an environment for students to go to areas that cannot be traveled (continent, ocean, country, etc.) by reading, teach the child about natural beauties, instill a sense of respect for all living things, and contribute to the formation of a reading culture. Gülten Dayıoğlu is one of the writers who traveled to a large part of the world, realized the gap in the travel genre in our literature and wrote travel articles to introduce the world to Turkish children. Gülten Dayıoğlu, who started writing when she was a teacher because she could not find quality works for her students, traveled to six continents including Asia, Africa, North America, South America, Antarctica and Oceania and wrote eleven travel books. The fact that there is no study in the literature on the use of travel writings in lessons made it necessary to conduct this study.

The purpose of this study is to determine students' views on the use of travel books in Social Studies. The research was conducted in a fourth grade class in a public primary school in Tepebaşı District of Eskişehir province in the spring semester of the 2022-2023 academic year. Within the scope of the research in which the case study model was used in the framework of qualitative research approach. Travel books were provided to the class in order to teach the learning outcomes in the Social Studies course "My Far Away Friends" unit through travel books. Students were allowed to choose and read the books they wanted. Various activities were prepared and implemented with travel books. The teaching practice with travel books lasted four weeks. 22 students participated in the study. Participants were determined through convenience sampling. The data were collected with a semi-structured interview form and analyzed by content analysis. The reliability of the study was calculated as 92.25% using Miles and Huberman's (1994) reliability formula.

According to the results of the research, 54.54% of the students stated that they had not read travel books before, 30.76% of them were excited when they heard that they would be taught with travel books, 36.66% of them increased their knowledge about countries, 57.14% of them stated that there was

interesting information in travel books, 54.54% of them liked the lives of countries, 28.57% of them were impressed by the symbols of countries, 63.63% of them did not encounter any problems in the use of travel books and 95.45% of them thought that they would read travel books in their future life. In the light of the research results, the following recommendations were developed:

- Travel books can be introduced to teachers and candidate teachers.
- In order to draw students' attention to travel writings, citations from travel writings can be included in the textbooks.
- The number of travel books suitable for children at primary level can be increased.
- The number of travel books that can be used in other units of the Social Studies course, especially those describing the historical and touristic places of our country, can be increased.
- Academic studies can be conducted on the use of travel writing in lessons.